

๑ ตานีหนาวเคซข้า	หลวงหลาย
คร้ามครนอันทราย	ราษฎรร้อน
จับพวกนครนาย	ไพร่ส่ง มาเหย
ยังทำนข้าหลวงต้อน	รับด้วยยินดี
๑ ทั้งสองนายทัพได้	สมคิด แล้วนา
จำครบพวกอมิตร	ตราคต ^๕ รง
นำถวายเป็นพิตร	ธนราช
ตรัสว่าโทษมันชั่ง	เร่งให้ปรึกษา

(พระยาศรีสุนทรโวหาร น้อย อาจารย์ยางกูร)

ในตอนท้ายหนังสือโคลงภาพพระราชพงศาวดาร พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) ได้แต่ง “ร้อยประชุมโคลง” สรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ มีทั้งร้อยและโคลงมากแล้วตอนสุดท้ายท่านได้แต่ง “ร้อยแถลงนามผู้แต่งโคลง” ภาพพระราชพงศาวดารและจบลงด้วยโคลงบทสุดท้ายว่า

๑ โคลงเพิ่มเติมต่อท้าย	คำลิลิต
ประกาศปกาศิต	เสร็จถ้อย
เกียรติยศท่านผู้คิด	โคลงภาค ^๕ นนา
จงอยู่คชวบร้อย	หมื่นชาพรรัชกาล ฯ

๓. ประเภทคำประกาศพระราชพิธีและคำฉันท์กล่อมช้าง

พระยาศรีสุนทรโวหารได้แต่งคำฉันท์กล่อมช้าง สำคัญในรัชกาลที่ ๕ และคำประกาศพระราชพิธีไว้หลายเรื่อง ดังจะได้บรรยายตามที่เห็นสมควรต่อไป คือ :-

(๑) ประกาศพระราชพิธีฉัตรมงคลในรัชกาลที่ ๕-๖

ประกาศพระราชพิธีฉัตรมงคลที่พระยาศรีสุนทรโวหาร น้อย แต่งนั้น มีพิมพ์อยู่ในประกาศพระราชพิธี เล่ม ๑ สำหรับพระราชพิธีประจำปีในรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมทิพย์มาลา ทรงพระนิพนธ์อธิบายไว้ว่า “ประกาศพระราชพิธีฉัตรมงคล อาลักษณ์อ่านก่อนเวลา

สวคมนตรี มีชนในรัชกาลที่ ๕ แรกมีชนเป็นความเรียง พระยาศรีสุนทรโวหาร น้อย แต่ง
ภายหลังโปรดให้พระยาศรีสุนทรแต่งเป็นร้อยและโคลงสามคองใช้ตลอดมาจนบัดนี้ (รัชกาลที่ ๖)
เปลี่ยนแต่พระนามและเติมความเล็กน้อยตามรัชกาล” เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบถึงข้อความและ
อรรถรสของประกาศพระราชพิธีฉัตรมงคล ซึ่งพระยาศรีสุนทรโวหาร น้อย แต่งทั้งที่เป็นร้อยแก้ว
และร้อยกรอง จึงขอคัดมาไว้ในประวัติของท่านทั้งของเดิม และที่ได้เปลี่ยนแปลงต่อมาในรัชกาล
ที่ ๖ ดังต่อไปนี้ :-

ประกาศพระราชพิธี

ฉัตรมงคลฉบับแรกเป็นความเรียงร้อยแก้ว *

๐ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสรุสิงหนาท ขอ
ประกาศอัญเชิญเทพยดาสุรารักษ์อันเรืองฤทธิ์ ซึ่งสถิตในทิพย์พิมาน ทุกอมรสถานทิพย์โดย
ทั้งเทพเจ้าอันเนาในสากลเกษตร เขตจรังหวัดรัชสีมา โดยกำหนดลมนญาเป็นอาทิ คือ พระ-
สยามเทวาธิราช อันมีมหิทธิอำนาจเทวานุภาพไพศาล เป็นประธานในสยามรัฐมณฑลทั่ว
พระราชอาณาจักร อีกเทพอันบริรักษ์ ซึ่งสถิตในมณฑลมหาเสวตรฉัตราดิฉัตรไชย ในพระ
ที่นั่งบรมราชอาสน์ทุกสถาน อีกเทพอันบริบาลบำรุงกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร-
มหานครายุทธยา คือ พระเสื่อเมือง พระทรงเมือง พระหลักเมือง แลพระกาลไชยศรี อันมี
มหันตวรเดช สรรพเทเวศรอันทรงมหิศรศักดิ์กา ตลอดจนจะกามาพจรพิมาน ทั้งเทพยสถิต
ในสถานโสภณพรหมนิเวศจนสุทธาวาศ ขออัญเชิญเทพยทั้งผองจงมาสถโมสรสันนิบาต ในที่
สมาคมอุดมราชพิธี ด้วยความยินดีสาธุสมโมทย์ แล้วจงเรียทิพย์โสดรลงสกับพจนประกาศ ด้วย
พระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นว่า สุภาวาระ
มหามงคลคติซึ่งเป็นวันต้นแรก เสด็จเสด็จถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศกนั้น เป็นวันสำคัญ
ควรเป็นที่กำหนดนับว่า มหามงคลกาลลักษณะไสมย คล้ายกับวันบรมราชาภิเศกมงคล ควรทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศลเป็นพระราชพิธีพิเศษสำหรับราชตระกูล เพื่อให้เพิ่มพูนพิพัฒน์ผลมงคลพิเศษสถาพร
แก่ศิริราชสมบัติ อนึ่งในการพระราชพิธีบรมราชาภิเศกนั้น มีธรรมเนียมนิยมสมมติสืบมาตาม
ราชประเพณีว่านพปดลมหาเสวตรฉัตราดิฉัตร เป็นศิริวัตรในปลักษณ์เลิศประเสริฐสำคัญ อัน

* ประกาศนี้เป็นชนแรก เมื่อเริ่มต้นมีประกาศพระราชพิธีนี้ ภายหลังแต่งใหม่เป็นร้อยและโคลงสองโคลง
ตาม ฉบับนี้ไม่ได้ใช้อีกต่อมา.

ประทับด้วยเครื่องราชูปโภคบริภัณฑ์ทั้งปวง เพราะฉะนั้นเมื่อถึงวันบรรจบ
 รอบแห่งวันพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้ตั้งพระราชพิธี
 บรมมหาจักรมงคล บำเพ็ญพระราชกุศลพร้อมด้วยพระราชวงษานุวงษ์ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แล
 ข้าทูลละอองธุลีพระบาทมีบันดาศักดิ์ใหญ่ เป็นการเฉลิมสมโภชพระมหาเสวตรัตนจักรินทร์ ในพระ
 ที่นั่งที่บรมราชสถิตย์ทั้ง ๓ ราชสถานเป็นราชประเพณีปีละครั้งเสมอทุกปีมา พระราชกุศล
 กัลยาณวัตรที่ทรงบำเพ็ญเป็นรัตนัตยบุชชาทานะบริจาคน ในพระราชพิธีมหาจักรมงคลนี้ ทรง
 พระราชอุทิศเป็นธรรมพลีแก่เทพยดาทั้งหลาย ที่ได้กำหนดสมญามาแต่เบื้องต้นทุกตำบลทุกราช
 หนึ่งในมณฑลราชพิธีนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดตั้งเครื่องบวงสรวง
 สังเววารามิตเทวสักการโดยอย่างประณีต ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ วันเดือน ๑๒ แรม
 ๑๑ ค่ำ โดยนิยมอย่างเทวบูชาวิธี ขอเชิญเทพยเจ้าทั้งปวงจงยินดียิ่งรับเทวพลีทั้งสองสิ่งตามประสงค์
 แลจงแผ่ทิพยานุภาพปกป้องอภิบาลบำรุง บรมบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรพระจุลจอมเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว ให้เสด็จดำรงในศิริราชมไหสวรรย์ สถาพรสวัสดิผาสุภนิรันตราย ให้พระบารมีปกแผ่
 แผ่หลาย เป็นที่ร่มเย็นแก่เอกราชการทั่วรัชจังหวัด คุชคุณมหามงคลรัตนไพศาล
 พวงกริพู่หมู่พาลซึ่งคิดต่อต้านพระบารมี จงพิบัติแพ้พ่ายพระบุญฤทธิ์เดชาอนุภาพสรรพราชลาภทั้ง
 สะวิญญานอะวิญญาน จงบันดาลไหลหลั่งมาพูนเพิ่ม เติมพระบารมีจงทุกเมื่ออย่างรู้ขาด ด้วย
 อำนาจพระราชกุศลจรรยา แลสรรพเทวานุภาพอันเรืองฤทธิ์ จงประสิทธิสำเร็จโดยพระราช
 ประสงค์ จงทุกประการเทอญ.

ประกาศพระราชพิธีจักรมงคลเป็นคำร้ายแลโคลงสาม*

๑ สรวมชีพสุลิกประนต แทบบังกชยุคลบาท รับพระบรมราชวโรงการ จัด
 บรรหารคำประกาศ ในมณฑลราชพิธี แด่สงฆ์มีคณะราชา บันดาประชุมเนาใน อีกเทพไทอัน
 เรืองฤทธิ์สังสถิตย่นภาภาค ภูมิเทวราชพฤกษ์พิมาน อีกสถานเทพารักษ์ หลักพระนครเสือเมือง
 ทรงเมืองเรืองมหิทธิฤทธิ์ ล้วนศักดิ์สิทธิ์ทรงเดช เทเวศร์นพปดลเสวตรัตน สยามรัฐ
 เทวาริราช มีอำนาจทุกเทวัญ ทรงทิพยกรรมทิพยเนตร เชิญเทเวศร์มวณมา ในมหามณทิว
 สถิตย์ จงตั้งจิตราปราโมช จงตั้งโสรคอยสกับ รับรศพจนประกาศ ด้วยพระบาทบรมนเรนทร์

* ประกาศนี้ใช้มาถึงรัชกาลที่ ๖

มวญอมรเสพย์ธรรมพลี จงปรีดิ์รับอนุโมทนา ทั้งวรามิศบำบวง สังเวศรวงทวยเทเวศร สิ่ง
พิเศษแต่งตั้งถวาย หลายหลากเลิศภักษโภชน์ ล้วนเอมโอชพร้อมพรั่ง ในพระที่นั่งดุสิตมหา-
ปราสาท เชิญเทวราชชุมนุมพลัน ในวันเป็นศิริสวัสดิเอกาทศัมพฤศจิกายน มงคลราชพิธีการ
ในราชสถานนฤเบศร์ หม่อมมรเมศรสมาคม เชิญชมมหาราชศิริรัตน นพปดลเสวตรฉัตรกางกั
ทั้งราชูปโภคเพ็ญเพียบ เรียบเรียงตั้งแต่บรรพ์ พลันแต่งตั้งต่อเติม เฉลิมพระเกียรติเจ้าหล้า
กำหนดนับสังวัจระห้า สิบห้าสองคุณ มากนอ ะ

๑ จรูญพระเกียรติไพโรจ
ดุจทิพากรแจ่มฟ้า

๑ พระเดชกลทุกทิศ
เพิกพิบัติพวงฝ้าย

๑ เปรมกมลทุกเมื่อ
เป็นสุขทุกคำเช้า

๑ ขจรพระยศอิงเอิก
ทุกประเทศไทท้าว

๑ ทรงทำทานบริจาค
ราชทรัพย์ห่อนขาดไว้

๑ พระวาจไพเราะหัด
เป็นที่รักประชาข้า

๑ พระหฤทัยมั่นคงตรง
มละอคะติทั้ง

๑ กิจใดเป็นราชันตี
ทรงประพฤดิห่อนได้

ปรากฏโชติทั่วหล้า

ส่องพินภูมิมณ ทลนา ๖

มวญอมิตรหมุร้าย

ผ่องพินไภยเกษม

เพื่อพระคุณอยู่เกล้า

ท้วนหน้าประชากร แลนา ๖

ไกรเกริกทั่วแดนต้า

อ่อนเกล้าถวายคำ นลนา ๖

ชนจนยากจ่ายให้

ถึงทันมุนมา เนื่องนา ๖

เสนาะโสทรท้วนหน้า

บาทช้องถวายไชย ๖

ดำรงยุติธรรมตั้ง

สสนเสอมไภษย ๖

บพิตรตั้งไว้

ชาติเว่นคงเสมอ ๖

๑ พระคุณเลอเลิศลบบ ในพินภพแผ่นดินสยาม ความเจริญทั่วหล้า ทวยไพร่ฟ้าอยู่เย็น
สว่างซ้อเชิญเป็นสุข เสื่อมสิ่งทุกขาดูร วิบูลย์เกษปเกล้า ข้าพระพุทธเจ้าแลข้าทูลลอองถ้วนทั่ว
หน้า ชุมชนดวงกระมล

๑ คลทิวาวันพรุ่ง รุ่งแล้วจักปลักรรรม์ เทพยอันมหิทฺธิเดช ซึ่งประเวศมาใน
 พระที่นั่งไทรยบตี จงมีม้นักปราโมช รับเครื่องโภชน์สักการ มังษาหารพฤกษผล อิกสุคนธ์
 ฐูปเทียนทอง สิ่งทงผองบำบวง ส้งเวยสรวงเทวัญ โดยแบบบรรพ์บูชา ยากวิธีกำนัับ
 เทพยจงรับวรามิต แล้วตั้งจิตรโมทนา บันดาพระราชกุศล ผลพิเศษทรงบำเพ็ญ เปนธรรมพลี
 บรรณาการ พระราชทานอุทิศไป แดเทพยไทยทงมวญ ควรเคารพรับด้วยดี จงมีกตัญญูจิตร
 คิตพระคุณจอมกระษัตริบรมชัตติยาธิปไตย ตั้งพระไทยสักการ จงอภิบาลบ้องกัน สรรพไทยพิบัติ
 ขจัดหมู่อรินราชไฟรี อย่าให้มาย้ายีอกอาจ พึ่งขยันชยาตย์แยง เกรงมหิศวราณูภาพ
 นำราชลาภมานบ สบสักการมากมี ถวายอัญชูลีบาทบงส์ ทรงพระเจริญศุขสวัสดิ พิพัฒน์ยศม
 บรมรัตน์ราไชย มไหสุริยสวรรยาธิปัติ ถวัลยราชสมบัติไพบุลย์ ภูลพระเกียรติไพศาล
 มานพระหฤทัยจำนง ราชประสงค์จงสำเร็จ เผด็จการกึกกั้นชนกู่แข่งชันชัต ตำรงศุภอัฐวิบูลยผล
 ทฤมายศมชนม์ถาวรสถิตย์ ราชกิจสิทธิทุกประการ เสวยสวัสดิสาราญไว้พระโรค สรรพสิงอาโภค
 จงขจัด พิบัติส้างไภษยเกษมศุข บำราศทุกขทุกทพิพาราตรี อนึ่งขอเทพยจงมีกรุณา ช่วยรักษา
 ชัตติยวงค์ องค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ปวงพระราชวงษานวงษ์
 ฝ่ายหน้าใน จงมองใสศุขนิรันดร สถิตย์สถาพรเจริญสวัสดิ บำบัคสรรพโรคาพาธ บำราศ
 สรรพภัยอันตราย สรรพทุกขทงหลายอย่าพ้องพาน ให้พระชนมย์ยืนนานทุกพระองค์ อนึ่งขอจง
 เทพยดา ช่วยรักษาเสวกามาตย์ สมณพราหมณชาติประชากร ให้สถาพรทุกทุกตน จงเจริญชนม์
 ศิริสวัสดิ ขจัดโรคภัยอันตราย ด้วยเทวาทิบายทุกประการ แล้วจงบันดาลวัสโสเทก ให้ตกตามฤทธิ
 อย่าให้มีกาลพิบัติ ในสยามจังหวัดรัฐสิมา สกลวราณาเขตร ไทเทเวศรช่วยระงับ ด้บเหตุร้าย
 กลายดี จงมีความสุขทุกเวลา ด้วยเทวานูภาพ ทราบหฤทัยเนื่องนิตย ทัวทุกทิศทุกประเทศ
 ให้พระเดชเจ้าหล้า อยู่คู่ฟ้าเคียงตะวัน อย่ารู้พลันเลื่อมมลาย เจริญศุขสบายทุกเมื่อ เพื่อพระคุณ
 ปกเกล้า ส้างสิ่งเคร้าอยู่เย็น เสื่อมสิ่งเข็ญส้าราญ ม่องพันพาดไทยพิบัติ สรวมศิริสวัสดิเนื่องนิตย
 สรวมสิทธิเทพยเนื่องนันต์ สรวมพรสรรพเทเวศร สรวมสุรเดชเทวินทร์ ประคินินิณญเณยศ
 ปรากฎแผไพศาล เทวาทิบาลบำรุง ผดุงพระเกียรติคุณเบศร์ อยู่คู่เขตรดินฟ้า ขอประสิทธิถึงข้า
 บาทพร้องทุกประการ น้เทอญ ะ

(๒) ประกาศเทวทากรงรถล่อมในรัชกาลที่ ๔

ประกาศเทวทากรงรถล่อมนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ประกาศเมื่อครั้งรถพระที่นั่งล่อมขุนประสิทธิ์อักษรสาคร (คือพระยาศรีสุนทรน้อย) เป็นผู้เรียงความ ฯ

๑ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการมารพระบิณฑุรสุรสิงหนาท ขอประกาศแก่เทพยเจ้าผู้มีฤทธิ์อำนาจ ทรงพิทักษ์พิภพโสทรอันประเสริฐ ซึ่งบังเกิดดำรงอยู่ในภุมพฤษอากาศ กาญจนรัตน์พิมานทั่วทุกแห่งหล้า ทั้งเทพยดาผู้บริรักษ์อภิบาลพระองค์อยู่เนื่องนิตย์ แลเทพยเจ้าผู้มีฤทธิมหิศรศักดิ์ ซึ่งรักษานพปดลมหาเสวตรฉัตรฉัตร ทั้งเทพยเจ้าผู้รักษาในจังหวัดพระราชนิเวศบรมมหาสถาน แลเทพยดาอันรักษาพระมหานคร คือพระเสื่อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมือง พระกาลอันเรืองฤทธิ์ศักดิ์ และเทพยเจ้าอันบริรักษ์ทั่วพระราชอาณาเขตทุกสถาน ให้ทราบทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลสมมติเทพยพงษ์ วงษาศิลากรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิโครดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชรำพึงว่า ซึ่งเหตุยังเกิดขึ้นในครั้งนี้ ก็เป็นเหตุใหญ่ พระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พันภัยพิบัติมิได้เป็นอันตรายก็เป็นมหิศรภัยแลเหตุนั้น ถ้าจะว่าในการที่ไม่เป็นวิสัยมนุษย์แล้วก็ชรอยจะเป็นด้วยอำนาจเทพยดา ซึ่งมีความซิงซังพระองค์ฤๅมีความรักใคร่ในพระองค์เป็นสองสถาน แม้นถึงว่าเทพยดาที่ซิงซังจะบันดาลด้วยความโกรธชุกชาก็ดี ด้วยเดชพระบารมีพระองค์ก็พ้นโทษซึ่งเป็นวิสัยอำนาจเทพยดาเหล่านั้น อนึ่งฤๅเทพยเจ้าที่รักใคร่ในพระองค์ ประสงค์จะถวายพระสติตกเตือนจึงบันดาลให้เป็นขึ้นดังนี้ พอเป็นเหตุจะให้พระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรเจ้า ได้เห็นใจคนต่าง ๆ ผู้ใดจะตั้งใจสวามิภักดิ์โดยสุจริตซื่อตรง ฤๅใจลอกแลกคิดลึกลับ ๆ ดัน ๆ ไปอย่างไร ฤๅเป็นคนใจขาวใจดำกลัวใจชลาดต่าง ๆ ก็ดี ก็ได้ทรงทราบฝ่าลอองธุลีพระบาทสนในครั้งนี้ ทรงขอบคุณเทพยเจ้าผู้ได้ช่วยอภิบาลแลบันดาลถวายพระสติฉนี้นัก ถ้าหากเป็นในวิสัยมนุษย์ ผู้ที่มีความชอบก็จะได้พระราชทานเงิน ทอง เสื่อ ผ้า เป็นรางวัลตามสมควรก็เทพยดานั้นไซ้วิสัยที่จะพระราชทานรางวัลเหมือนอย่างมนุษย์ จึงได้โปรดให้ตั้งการสังเวชบูชาเป็นเทวพลี มีลครฉลองแลทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมงคลทักษิณาทานบริจาคนแล้วทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล แด่เทพยเจ้าผู้มีไมตรีจิตในครั้งนี้ เป็นเทพยพลีธรรมบรรณาการให้ได้อุ่นโม่ทนา เจริญด้วยพิภพสุขสมบัติตามปราถนาทุกประการ ขออำนาจเทพยดา

ผู้มมเหศวรศักดิ์ ซึ่งมีไมตรีจิตรสวามิภักดิ์ ช่วยอภิบาลบริรักษ์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ ให้พระองค์น้อยประสูติด้วยพระพรหมเทวีพระอัครมเหสีในรัชกาลที่ ๖ และให้ทรงเจริญพระชนมายุศุขสิริสวัสดิ์ และให้ทรงสมบุรณ์ด้วยพระราชวฤทธิ์เดชานุภาพทุกประการเทอญ ฯ

(๓) ประกาศเทวดาในรัชกาลที่ ๕ เสวยราชสมบัติมาเท่ากับรัชกาลที่ ๒ เรียกว่า “สมภาคภิเศกเท่ารัชกาลที่ ๒” พระยาศรีสุนทรโวหารเป็นผู้เรียบเรียงว่าดังนี้:-

สมภาคภิเศก เท่ารัชกาลที่ ๒

ประกาศเทวดา

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) เรียบเรียง

๐ สรวมชีพซ้ายคณาภ รับพระบรมราชโองการ ขานคำประกาศ อายาจน์อัญเชิญ เทพยดา ภูมเทวาพฤษพิฆานเนาสถานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิงสถิตย์ทุกแห่ง ท้าวเหล่าแหล่งโลกยพิไสย อิกเทพยไทยหนจังหวัด สยามรัฐวราณาจักร บริรักษ์นรินทร์ หลักพระนครจรเดช ให้เทเวศเสื่อเมือง ทรงเมืองเรืองมหิทธิฤทธิ์ เทพยศักดิ์สิทธิ์ระบือนาม พระสยามเทวาธิราช มีอำนาจได้บริรักษ์ อาณาจักรสยามรัฐ ทัวจังหวัดสีมา อิกเทวาธิราชรัักษ์ สิ่งสำนักนี้ในมหาเสวตรฉัตรดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ์ เทพยพิทักษ์มณฑลทิวาไสย ทัวไปทุกราชอาณาจักร ในบรมราชนิเวศน์ เทพยพิเศษรักษาพระองค์ ดำรงประจำทุกคืนวัน นิตยนิรันดร์บมิลลาค เชิญเทวราชเรืองเดช ทรงทิพยเนตรทิพยโสทร จงสมไมทย์มาประชุม ชุมนุมในมณฑลพิธิ พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท เชิญเทวราชท้าวองค์ จงสถับคำประกาศ ด้วยพระบาทสมเด็จพระ บรมนาถบพิตร ประมุขบรมราชาภิเศก มาจนถึงวัน ๔^{๑๒} ๕^{๑๓} ค่ำปีมแม เบญจศก ศักราช ๑๒๔๕ นับโดย เรียงชัอบเป็น ๑๖ พรรษา เทียบเคียงพอบรรจบครบถ้วนเท่ากับปีเดือนวัน ซึ่งเป็นเขตร

รัชสมัย ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย บรมปีตามไทยกาธิราชเจ้า ซึ่งเสด็จดำรง
 ศิริราชสมบัติสืบมา นับเป็นรัชกาลที่สองในพระบรมราชวงศ์นี้ สมควรจะเป็นที่รฤกถึง
 พระเดชพระคุณแล้วบำเพ็ญพระราชกุศล อภิเษกโหฬารเป็นการใหญ่ ทรงพระราชอุทิศส่วน
 พระราชกุศล เป็นการฉลองพระเดชพระคุณเชิดชูพระบารมี ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
 เลิศหล้านภาไลยให้เป็นเหตุสำคัญปรากฏไว้ในแผ่นดินจึงได้ทรงพระราชดำริที่ว่า พระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนกมหาราชาธิราช ได้ทรงสถาปนาบุษบกยอดปราสาทไว้
 ณ หน้าพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม ยังหาสำเร็จไม่ ทรงพระราชดำริที่จะทรงหล่อพระพุทธรูป
 ประดิษฐานในบุษบกนั้นก็พอได้ทรงทราบว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง
 พระพุทธรูปถ่ายอย่างพระพุทธรูปนิมิตร ซึ่งเป็นพระฉลองพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาไลยไว้พระองค์หนึ่ง เพื่อจะประดิษฐานที่บุษบกยอดปราสาทนั้น พอสมกับ
 พระราชฤทธิไทยประสงค์ที่จะได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เป็นการฉลองพระเดชพระคุณสมเด็จพระ
 พระบรมปีตามไทยกาธิราช พร้อมด้วยการศึกษาที่ได้ทรงต่อกร ซึ่งสมเด็จพระบรมชนกนารถได้ทรง
 เริ่มการค้างอยู่นั้น ให้สำเร็จเป็นการได้ฉลองพระเดชพระคุณทั้ง ๒ พระองค์พร้อมกัน จึงทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จับการทำพระพุทธรูปแลบุษบกนั้นให้แล้วเสร็จทันกำหนดมงคลสมัย
 อันนั้นแล้วจึงให้เชิญพระพุทธรูปฉลองพระองค์นั้น มาประดิษฐานในที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
 เป็นการฉลองพระพุทธรูปฉลองพระองค์ด้วยในครั้งนั้น ให้จัดการเป็นมงคลราชพิธีพิเศษ ณ วัน

๑๑
 ๓ ๙ ค่ำ อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะถนาคณาภิเษกพระพุทธรูปแล้วรับพระราชทาน

ทานนั้น ณ วัน ๑๒ ๙ ค่ำแบ่งเป็นสองภาค ๆ หนึ่งเป็นส่วน ๑๖ รูปเท่าจำนวนช่อปี

อันสมเด็จพระบรมปีตามไทยกาธิราชเจ้าได้เสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติ ทรงถวายไตรจีวร
 บริหารอย่างประณีต อีกภาคหนึ่ง ๔๒ รูป เท่าพระชนมพรรษาในกาลเมื่อยังไม่ได้
 เสด็จถวัลย์ราชสมบัติ ไตรบริหารตามธรรมเนียมรวมเป็น ๕๘ รูปเท่าพระชนม
 พรรษา พระราชกุศลทานมัยส่วนนี้ นับเป็นพิธีการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาไลย ครั้นเวลาบ่ายจึงโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์พระสงฆ์
 ราชาคณะเปรียญ แบ่งเป็นสองภาคอย่างครั้งก่อน คือ ส่วนหนึ่ง ๑๖ รูป ส่วนหนึ่ง ๑๕ รูป

รวมเป็น ๓๑ รูป เจริญพระปริตแล้วรับพระราชทานฉนั้น ณ วัน ๕^{๑๓} ๙ คำทรงถวายไตร
 จีวรพร้อมเครื่องบริขารเป็นทักษิณาทานอย่างประณีต แลตามธรรมเนียม ส่วนนี้เป็นในการ
 มงคลราชพิธีเฉลิมศิริราชสมบัติราชูปโภคทั้งปวง ให้เป็นการเจริญพระบรมราชกฤษฎาภินิหาร
 แลศิริสุขสวัสดิ์สำราญทั่วรัชมณฑล สกลราชวราณาจักรสืบไปแลทรงพระราชดำริห์ให้มีพระธรรม-
 เทศนาพระปฐมสมโพธิ ๓๐ กัณฑ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แม่พระราชกุศล แต่สมเด็จพระ
 พระบรมราชเทวีพระราชเทวี แลพระบรมราชวงษานุวงษ์ฝ่ายหน้าแลฝ่ายใน แลข้าทูลลอองธุลี
 พระบาทฝ่ายในที่มีบรรดาศักดิ์ชั้นสูง ให้ตกแต่งกระจาดบุชากัณฑ์ล้วนประดับไปด้วยเครื่องไทย
 ทานมโหฬารหลาก ๆ คู่อภิเษกงามวิจิตรพิเศษต่าง ๆ กัน แต่ละส่วน ๆ นั้นนับราคาเป็นอันมาก
 ครบเป็น ๓๒ ส่วน ยกเป็นหัวทาน ๒ กระจาดเหลืออีก ๓๐ ส่วนครบจำนวน เป็นเครื่องบูชา
 กัณฑ์พระธรรมเทศนา เป็นมหาทานบริจาต กำหนดมีพระธรรมเทศนาพระปฐมสมโพธิ ณ วัน
 เดือน ๙ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ แรม ๑ ค่ำ วันละ ๑๐ ปริเขต เป็นเสร็จการมงคลราชพิธี
 ทรงพระราชอุทิศกุศลราชเป็นเทวพลีธรรมบรรณาการแก่เทพยดาทุกสถานโดยบัตติทานนิยม
 อนึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานตั้งเครื่องเทวพลีสักการบูชาเทพยดาทั้งหลาย ขอ
 อัญเชิญเทพยเจ้าทั่วทุกองค์จงมีระมลจิตรโสมนัสปราโมทย์ อนุโมทนาในพระราชกุศลพิเศษ
 ครองนี้ แลอัญเชิญรับอามิสพลี โดยเหตุไทยประสงค์ขอเทพยเจ้าทุก ๆ พระองค์ ซึ่งได้รับธรรม
 บรรณาการส่วนพระราชกุศลบรมราชูทิศ ด้วยโสภณจิตรประสาทโสมนัสยินดี โดยบัตถานุโมทนา
 จงสำเร็จอัฐวิบุลผล ประโยชน์สุขส่วนทิพพารมณียโยภาพ สถิตย์สถาพรในทิพยสุขสมบัติ โดย
 ผาศุกศิริสวัสดิ์ทุกเทพนิกร แล้วจงอำนาจพระพรแม่ทิพยานุเคราะห์ห่อภีบาลบำรุงพระบาทสมเด็จพระ
 พระบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันทรงบูชาเทพยดาทั้งหลาย พร้อมทั้งธรรมามิส
 พลีให้พระองค์ผ่องแผ้วไพรีสรรพโรคาพาธ โภยพิบัติเสด็จดำรงศิริรัชมไหสวรรยิ เกษมสุขนริรูปทั่ววัน
 ตราย จงอย่าได้เสื่อมคลายจากราชวรฤทธิเดชานุภาพ สรรพราชลามทั้งลวิญญาณอวิญญาณจง
 บันดาลไหลหลังลงมาแต่ทิศานุทิศเพิ่มพูลพระบารมี สรรพศัตรูหมู่ปรีภัยไพรีภายนอกภายใน
 จงปราไชยยำเียงเกรงพระเดช พระราชวราณาเขตรแม่ไพศาลสถาพร บันดาลสิ่งซึ่งทรงพระอนุสร
 จงสำเร็จโดยพระราชเหตุไทยประสงค์ด้วยอำนาจพระราชกุศลสุจริต แลด้วยกำลังเทวานุเคราะห์
 จงทุกประการ เทอญ ฯ*

* จากประกาศพระราชพิธี เล่ม ๒ ฉบับองค์การคำของครุสภา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๘

(๔) ประกาศเทวดาในรัชกาลที่ ๕ เสวยราชสมบัติมาเท่ากับรัชกาลที่ ๔ เรียกว่า “สมภาคภิเศกเท่ารัชการที่ ๔” ซึ่งพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) เรียบเรียงว่าดังนี้ :-

ประกาศสมภาคภิเศก เท่ารัชกาลที่ ๔

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) เรียบเรียง

◎ สรวมชีพชัยกุลบาท รับพระบรมราชโองการ ขานคำประกาศ อายเจณ์อัญเชิญ เทพยดา ภูมเทวดาพฤษพิมานเนาวิธานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิ่งสถิตย์ทุกแห่ง ท้าวเหล่าแหล่งโลกยพิไสย อิกเทพยไทยหนจังหวัด สยามรัฐวราณาจักร บริรักษ์นิรันดร หลักพระนครขจรเดช ไท่เทเวศร์เสื่อเมือง ทรงเมืองเรืองมหิทธิฤทธิ์ เทพยศักดิ์สิทธิ์บือนาม พระสยามเทวาริราช มีอำนาจได้บริรักษ์ อาณาจักรสยามรัฐทั่วจังหวัดสีมา อิกเทวาริราชรักษ์ สิ่งสำนักนั้นในมหา เสวตรฉัตรดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ์ เทพยพิทักษ์มณฑลวิธาไลยทั่วไปทุก ราชอาณาจักร ในบรมราชนิเวศน์ เทพยพิเศษซึ่งรักษาพระองค์ดำรงประจำทุกคืนวัน นิตยนิรันดร บมิลลาค เชิญเทวราชเรืองเดช ทรงทิพยเนตรทิพยโสทร จงสมโมทย์มาประชุมชุมนุมในมงคล พิธี พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท เชิญเทวราชท้าวองค์ จงสถับคำประกาศ ด้วยพระบาทสมเด็จพระ จุฬาลงกรณ์ประมิตนทรมหาจุฬาลงกรณ์บดินทรเทพยมหามงกุฏ บุรุษรัตนราชวิวงษ์ วรุตมพงษ์ บริพัตร วรชัฎยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมมิกมหาราชา ธิราชบรมนารถพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยามภพ ทรงพระปรารภว่า นับจาเดิมแต่วันปฐม บรมราชาภิเศก มาจนถึงวัน ๖^{๓๕} ๔^{๑๔} ค่ำ ปีกาลสัปตศก ศักราช ๑๒๔๗ นี้ นับโดยเรียงชื่อ ปีเป็น ๑๘ พรรษา เทียบเคียงพอบรรจบรอบ ครบถ้วนเท่ากับปีเดือนวัน ซึ่งเป็นเขต รัชสมัย ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งเสด็จดำรงศิริราชมไหสวรรย์ นับเป็นรัชกาล ที่ ๔ ในพระบรมราชวงศ์นั้นสมควรจะเป็นที่รฤกถึงพระเดชพระคุณ แล้วบำเพ็ญพระราชกุศล อภิเรกรมโหฬารเป็นการใหญ่แล้ว ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล เป็นการฉลองพระเดช พระคุณ เติชูพระบารมี ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ให้เป็นเหตุสำคัญปรากฏไว้

ในแผ่นดินจึงได้ทรงพระราชดำริห์ให้จัดการ เป็นมงคลราชพิธีพิเศษ ให้สมควรแก่กาลซึ่งเป็น
 อภิลักขิตสมัย หนึ่งว่าราชประทีปฐลิตยัมมหาสิมาราม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงสร้างขึ้นด้วยมีพระราชประสงค์ ทรงพระราชอุทิศเฉพาะแก่พระสงฆ์วงษ์ธรรมยุติกนิกาย
 ซึ่งเป็นศิษย์หลวงเดิมฝ่ายเดียวกัน ยังหาสำเร็จบริบูรณ์ไม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปีตย
 บันนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงาน จัดการสร้างเพิ่มเติมต่อไปจนสำเร็จบริบูรณ์
 หนึ่งทรงพระดำริห์ว่าควรมีพระบรมราชสาทิสรูป ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 สำหรับประจำพระอาราม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวงษ์เชอ พระองค์เจ้าประดิษฐ
 วรรการหล่อพระบรมรูปประมาณเท่าพระองค์ มีพระลักษณะอาการสมบูรณ์ทุกสิ่ง ปีกทองคำเปลว
 ทั้งพระองค์ เสร็จแล้วโปรดเกล้าฯ ให้เชิญไปประดิษฐานในปราสาทน้อยค้ำนปจิมทิศแห่ง
 พระอุโบสถ แลพระคัมภีร์พระปริยัติธรรม ซึ่งพระสงฆ์สามเณรจะเอาไครยเล่าเรียนยังไม่มีสำหรับ
 พระอาราม จึงดำรัสสั่งโปรดเกล้าฯ ให้พระประพันธ์วงษ์เชอ กรมหมื่นนฤบาลมุขมาตย์
 จัดสร้างพระคัมภีร์ปริยัติธรรมทั้ง ๓ พระปฏิภน บรรจุในหีบเสร็จแล้ว เชิญไปไว้ในตู้ในปราสาท
 น้อยค้ำนบูรพทิศแห่งพระอุโบสถ แล้วทรงพระราชดำริห์จะทำมหรหรรณฉลองพระอารามเป็นการ
 ใหญ่ หนึ่งในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังเสด็จดำรงอยู่ได้มีพระบรมราชโองการ
 ทรงกะไว้ว่า วิหารแก่งในวัดบวรนิเวศน์ควรจะเป็นที่ไว้พระรูปท่านผู้เป็นประธานาธิบดี ในพระ
 อารามวัดบวรนิเวศน์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ช่างหล่อฯ พระพุทธรูปห้ามสมุทรทรงเครื่องอย่าง
 จักรพรรดิราชาธิราช ฉลองพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์หนึ่ง แลทรง
 สร้างพระพุทธรูปห้ามสมุทรห้ามสมุทรตามธรรมเนียมไม่ได้ทรงเครื่องเป็นส่วนพระฉลองพระองค์ ในพระ
 เจ้าบรมวงษ์เชอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์องค์หนึ่งสำเร็จแล้ว ครั้น ๓ วัน ๑๐ ๔
 ๗

๑๘
 คำปรึกษาศักศก โปรดให้เชิญพระพุทธรูปห้ามสมุทรทั้งสองพระองค์นั้น มาตั้งในพระที่นั่งอนันต-
 สมายก มีการฉลองนิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมเปรียญคณะมหานิกาย ๖๗ รูป สวด
 พระพุทธมนต์แลรับพระราชทานฉนั้น ทรงถวายไทยธรรมองค์ละส่วน ๆ ครั้น ๓ วัน ๑๕ ๔ คำ
 ๗

๑๘
 ปรึกษาศักศก ตั้งกระบวนแห่เชิญพระพุทธรูปห้ามสมุทรทั้งสองพระองค์ไปประดิษฐานไว้ในวิหาร

แก่งวัดบวรนิเวศน์ เป็นการฉลองพระเดชพระคุณให้สำเร็จสมกับพระกระแสพระบรมราชโองการ
 ในสมเด็จพระบรมชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงกะไว้แล้ว แลโปรด
 ให้มีงานฉลองพระอารามวัดราชประดิษฐเป็นการใหญ่ ตั้งแต่ ๓^{๑๒} ๔ ค่ำ จนถึง ๓^{๑๒} ๕ ค่ำ

๒^๓ ๔ ค่ำ รวม ๗ วัน ทรงถวายไตรบริวารแก่พระสงฆ์ราชาคณะธรรมยุติกาทังในกรุงเทพฯ ฯ

แลหัวเมืองรวม ๑๑๓๓ รูป สวดพระพุทธมนต์แลรับพระราชทานฉันทัง ๗ วัน แลมีพระธรรม
 เทศนาวันละ ๕ กัณฑ์รวม ๖ วัน ๓๐ กัณฑ์ มีการมโหรีศพสมโภชครบทุกสิ่ง ตั้งต้นผลกัลป์
 พฤกษ์ทั้ง ๘ ต้น ๆ ละ ๑ ชั่ง ทรงโปรดฉลากพิเศษ คือฉลากข้างม้าโคกระบือ แลเรือเรือแพ
 พร้อมทุกสิ่งทั้งฉลากสามัญ แลผลกัลป์พฤกษ์ บาท สลึง เฟือง ทั้งพระบรมวงษานุวงษ์
 ข้าราชการ ก็ทรงโปรดฉลากเอก ฉลากโท ผลกัลป์พฤกษ์ บาท สลึง เฟือง อิกมีจำนวนเป็น
 อันมากทุก ๆ วันจนเสร็จการฉลองพระอาราม เครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์ละส่วน ๆ ล้วนเป็น
 มหัทธมภัณฑ์ ของประณีตมีราคามาก ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นมหาทานบริจาค ไหลหลั่ง
 ทวีไปในหมู่สมณบรรพชิตแลหมู่คฤหัสถชน เปรียบประหนึ่งห้วงน้ำใหญ่ไหลเอิบอาบได้ชุ่มทราบ
 ทวีพินเมตหนักล เป็นพระราชกุศลทานมัยมโหฬารบูชา แลเป็นการฉลองพระเดชพระคุณ ใน
 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิราช สำเร็จโดยพระบรมราชประสงค์ อนึ่งพระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังเสด็จดำรงพระชนม์อยู่ ได้ทรงพระราชดำริห์ จะทรงสร้างพระพุทธรูป
 ปฏิมากรห้ามสมุทรท่าพระองค์ ทรงเครื่องต้นอย่างจักรพรรดิราชาธิราช เป็นแต่ได้ทรงให้
 ช่างหล่อ ๆ เป็นองค์ชนไว้สูง ๓ ศอก ๘ นิ้ว ยังไม่ได้ทรงเครื่องให้สำเร็จโดยพระราชประสงค์ก็
 เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้พระเจ้า้อง
 ยาเธอกรมขุนนริศรานุวัตติวงศ์ เป็นแม่การกำกับช่างทอง ให้หุ้มองค์พระด้วยทองคำเนื้อแปดตัว

ทั้งพระองค์ สันทองค้ำหนัก $\frac{๑๕}{๖}$ ๑๑ ๑ ฉัตรทองคำ ๗ ชั้น สันทอง $\frac{๑๘}{๑}$ ๓ ๒ ทองกำไหล่

คันทันกับเทพพนม $\frac{๔}{๑}$ แทนถ่านพระสันทอง $\frac{๑๐}{๑}$ ๑๐ ๒ รวมทังสน เป็นเนื้อทอง

หน้าหน้า $\frac{๒๖}{๑ | ๑}$ เครื่ององค์วราภรณ์ลงยาราชาวติศรบอย่างเครื่องต้นพร้อมทุกสิ่ง ทรงถวาย
 พระธำมรงค์มรกตใหญ่ราชมงคกรอบวง ๑ โอปอลใหญ่ราชมงคกรอบวง ๑ เป็นพุทธบูชา
 ไปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพระพุทธปฏิมากรฉลองพระองค์นั้นมาตั้งที่พระที่นั่งอนันตสมาคม มีการ
 สมโภชฉลองอาราธนาหิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะถานุกรมเปรียญ ๖๕ รูป เท่าจำนวนพระชนม์
 พรรษาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเจริญพระพุทธปริต รุ่งขึ้นณวัน ๓ ๔
 ๑๑
 ก่ำ แบ่งพระสงฆ์เป็นสองภาค ๆ หนึ่งเป็นส่วน ๑๘ รูป เท่าจำนวนชื่อบี อันพระบาทสมเด็จพระ
 พระบรมชนกาธิเบศร ได้เสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติทรงถวายไตรจีวรบริวารอย่างประณีต อีก
 ภาคหนึ่ง ๔๗ รูปเท่าพระชนมพรรษาในกาลเมื่อยังไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติไตรบริวาร
 ตามธรรมเนียม รวมเป็น ๖๕ รูปเท่าพระชนม์พรรษาเสร็จแล้วจึงถวายพระนามพระพุทธปฏิ-
 มากร ทิศประจำไว้ที่ชั้นแท่นพระดำเนินสำเร็จบริบูรณ์ การพระราชกุศลมหกรรมส่วนนี้ เป็น
 พิธีฉลองพระเดชพระคุณ ให้สำเร็จพระบรมราชประสงค์ในสมเด็จพระบรมชนกนารถ พระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมรวมกันกับการพระราชพิธีที่บรรจบรอบรัชกาลในพระบาท
 สมเด็จพระบรมชนกมหาราชธิราช สำเร็จบริบูรณ์โดยพระราชประสงค์ ด้วยกำลังพระกตัญญู
 ทากตเวทีตาคุณ รุ่งเรื่องเจริญในพระบรมราชสันตทานพระราชกุศลทานมัยส่วนนี้ นับเป็นพิธีการ
 ฉลองพระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร ครั้นณวัน ๕ ๔ ก่ำ จึงโปรด-
 ๑๓
 เกล้า ฯ ให้หิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะเปรียญแบ่งเป็น ๒ ภาคอย่างครั้งก่อน คือส่วนหนึ่ง ๑๕ รูป
 ส่วนหนึ่ง ๑๘ รูป รวมเป็น ๓๓ รูป เจริญพระพุทธแล้วรับพระราชทานฉันทน์ ณ วัน ๖ ๔
 ๑๔
 ก่ำ ทรงถวายไตรจีวร พร้อมด้วยเครื่องบริวารเป็นทักษิณาทานอย่างประณีต แลตามธรรมเนียม
 ส่วนนี้เป็นในการมงคลราชพิธีเฉลิมศิริราชสมบัติรัตนราชูปโภคทั้งปวง ให้เป็นการสำราญ
 เจริญพระบรมราชกุศลภูวนิหารแลศิริสุขสวัสดิ์ทั่วรัชมณฑลสกลราชวราณาจักรสืบไป แลทรง
 พระราชดำริให้มีพระธรรมเทศนาอารัมภกถา ๑ วัตถุประสงค์ ๑ อัญวรวิกะวรรค ๑๖ ปาราย-

พระราชกรณียกิจ ๑๖ รวม ๓๔ กัณฑ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แม่พระราชาสกุล แต่พระบรมวงษานุวงศ์ฝ่ายหน้า แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้าฝ่ายในให้ตกแต่งกระจาบูชา กัณฑ์ ล้วนประทับไปด้วยเครื่องไทยทาน มโหฬารหลาก ๆ คุณุติเรกงานต่าง ๆ กัน แต่ละส่วน ๆ นั้นนับราคาเป็นอันมากครบเป็น ๓๖ ส่วน ยกเป็นหัวทาน ๒ กระจาตก เหลืออีก ๓๔ ส่วนตามจำนวน เป็นเครื่องบูชา กัณฑ์พระธรรมเทศนามหาทานบริจาตก กำหนดมีพระธรรมเทศนา

ณ วัน ๔ ๕ กัณฑ์ ๖ กัณฑ์ ๗ กัณฑ์ ๘ กัณฑ์ ๙ กัณฑ์ ๑๐ กัณฑ์ ๑๑ กัณฑ์ ๑๒ กัณฑ์ ๑๓ กัณฑ์ ๑๔ กัณฑ์ ๑๕ กัณฑ์ ๑๖ กัณฑ์ ๑๗ กัณฑ์ ๑๘ กัณฑ์ ๑๙ กัณฑ์ ๒๐ กัณฑ์ ๒๑ กัณฑ์ ๒๒ กัณฑ์ ๒๓ กัณฑ์ ๒๔ กัณฑ์ ๒๕ กัณฑ์ ๒๖ กัณฑ์ ๒๗ กัณฑ์ ๒๘ กัณฑ์ ๒๙ กัณฑ์ ๓๐ กัณฑ์ ๓๑ กัณฑ์ ๓๒ กัณฑ์ ๓๓ กัณฑ์ ๓๔ กัณฑ์ ๓๕ กัณฑ์ ๓๖ กัณฑ์ ๓๗ กัณฑ์ ๓๘ กัณฑ์ ๓๙ กัณฑ์ ๔๐ กัณฑ์ ๔๑ กัณฑ์ ๔๒ กัณฑ์ ๔๓ กัณฑ์ ๔๔ กัณฑ์ ๔๕ กัณฑ์ ๔๖ กัณฑ์ ๔๗ กัณฑ์ ๔๘ กัณฑ์ ๔๙ กัณฑ์ ๕๐ กัณฑ์ ๕๑ กัณฑ์ ๕๒ กัณฑ์ ๕๓ กัณฑ์ ๕๔ กัณฑ์ ๕๕ กัณฑ์ ๕๖ กัณฑ์ ๕๗ กัณฑ์ ๕๘ กัณฑ์ ๕๙ กัณฑ์ ๖๐ กัณฑ์ ๖๑ กัณฑ์ ๖๒ กัณฑ์ ๖๓ กัณฑ์ ๖๔ กัณฑ์ ๖๕ กัณฑ์ ๖๖ กัณฑ์ ๖๗ กัณฑ์ ๖๘ กัณฑ์ ๖๙ กัณฑ์ ๗๐ กัณฑ์ ๗๑ กัณฑ์ ๗๒ กัณฑ์ ๗๓ กัณฑ์ ๗๔ กัณฑ์ ๗๕ กัณฑ์ ๗๖ กัณฑ์ ๗๗ กัณฑ์ ๗๘ กัณฑ์ ๗๙ กัณฑ์ ๘๐ กัณฑ์ ๘๑ กัณฑ์ ๘๒ กัณฑ์ ๘๓ กัณฑ์ ๘๔ กัณฑ์ ๘๕ กัณฑ์ ๘๖ กัณฑ์ ๘๗ กัณฑ์ ๘๘ กัณฑ์ ๘๙ กัณฑ์ ๙๐ กัณฑ์ ๙๑ กัณฑ์ ๙๒ กัณฑ์ ๙๓ กัณฑ์ ๙๔ กัณฑ์ ๙๕ กัณฑ์ ๙๖ กัณฑ์ ๙๗ กัณฑ์ ๙๘ กัณฑ์ ๙๙ กัณฑ์ ๑๐๐ กัณฑ์

๗ ๕ กัณฑ์ ๘ กัณฑ์ รวม ๓๔ กัณฑ์ เป็นเสร็จการมงคลราชพิธี ทรงพระราชาอุทิศกุศลราชินีฉลอง

พระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร หนึ่งทรงพระราชาอุทิศส่วนพระราชกุศล ทั้งปวงนี้เป็นเทวพลีธรรมบรรณาการ แต่เทพยดาทุกสถานโดยปิติตานานิยมแลทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานตั้งเครื่องเทวพลีสักการบูชาเทพยดาทั้งหลาย ขออัญเชิญเทพยเจ้าทั่วทุกองค์จงมีกรรมลิจิตรโสมนัสปราโมทย์อนุโมทนาในพระราชกุศลพิเศษครั้งนี้ แลอัญเชิญรับอามิสพลี โดยเหตุไทยประสงค์ ขอเทพยเจ้าทุกพระองค์ ซึ่งได้รับธรรมบรรณาการส่วนพระราชกุศลบรมราชูทิศ ด้วยโสภณจิตตประสาทโสมนัสยินดีโดยปิติตานานุโมทนา จงสำเร็จอริฐวิบุลผลประโยชน์สุขส่วนทิพพารมณียโยภาพ สถิตยสถานพรในทิพยสุขสมบัติ โดยผาศุกศิริสวัสดิ์ทุกเทพนิกร แล้วจงอำนวยพรแม่ทิพยานุเคราะห์อภิบาลบำรุงพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระเจ้าอยู่หัว อันได้ทรงบูชาเทพยดาทั้งหลาย พร้อมทั้งธรรมามิสพลี ให้พระองค์ผ่องแผ้วไพริสรพรโรคาพาธไทยพิบัติ เสด็จดำรงศิริรัชมหไสววิริยเกษมสุขนิรุบัติวันตราย จงอย่าได้เสื่อมคลายจากราชวรฤทธิเดชานุภาพ สรรพราชลาภทั้งสวัสดิมงคลอวิญญาณ จงบันดาลไหลหลังถั่งมาแต่ทิศานุทิศ เพิ่มพูลพระบารมี สรรพศัตร์หมู่ไพรีภายนอกภายในจงปราไสยยำเียงเกรงพระเดช พระราชวราณาเขตรแผ่ไพศาลสถาพร บันดาลสิ่งซึ่งทรงพระอนุสร จงสำเร็จโดยพระราชเหตุไทยประสงค์ ด้วยอำนาจพระราชกุศลสุจริต แลด้วยกำลังเทวฤทธิเทวานุเคราะห์ จงทุกประการ เทอญ ฯ*

* จากประกาศพระราชพิธี เล่ม ๒ ฉบับองค์การคำของคุรุสภา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๘